

Ljuba Slijepčević

Pravosudna akademija

Novi Sad

KRIVIČNA DELA PROTIV PRAVA PO OSNOVU RADA SA DOMAĆOM SUDSKOM PRAKSOM I PRAKSOM ESLJP

Uvod

Zaposleni uživaju i krivičnopravnu zaštitu, kako po pitanju prava iz radnog odnosa, tako i u pogledu zaštite prava ličnosti, zaštite ličnih podataka, zaštite od diskriminacije, nepreduzimanja mera zaštite na radu. K ajem prošlog milenijuma, u okviru MOR-a je usvojena „Deklaracija o osnovnim principima i pravima na radu”, u kojoj se naročito ukazuje na značaj: slobode udruživanja i efektivno priznavanje prava na kolektivno pregovaranje; eliminisanja svih oblika prisilnog ili obaveznog rada; efikasnog ukidanja dečijeg rada i uklanjanja diskriminacije u pogledu zaposlenja i izbora zanimanja.“

Domaće krivično zakonodavstvo prepoznaje značaj navedenih prava tako što im pruža zaštitu u vidu posebnih tzv specijalnih inkriminacija, dok propisivanje krivičnog dela Povreda prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja ima cilj da na opšti način zaštiti sistem radnih odnosa u celini. Upravo je „opštost” u pružanju zaštite, iako opravdana sa društveno-političkog stanovišta, čest koren problema koji nastaju u sudskoj praksi prilikom tumačenja i primene navedene norme.

Oni se na prvi pogled mogu podeliti na poteškoće u uspostavljanju efikasne kaznene politike u oblasti zaštite prava radnika, kao i na pitanje odgovarajuće primene principa ne bis in idem u krivičnom pravu.

Krivična dela protiv prava po osnovu rada su: povreda prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja, povreda prava pri zapošljavanju i za vreme nezaposlenosti, povreda prava na upravljanje, povreda prava na štrajk, nepreduzimanje mera zaštite na radu.

Krivično delo povrede prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja čini lice koje se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa, kolektivnih ugovora i drugih opštih akata o pravima po osnovu rada i o posebnoj zaštiti na radu omladine, žena i invalida ili o pravima iz socijalnog osiguranja i time drugom uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada. Ko svesnim kršenjem propisa ili na drugi protivpravan način uskrati ili ograniči pravo građana na slobodno zapošljavanje na teritoriji Srbije pod jednakim uslovima, kazniće se za krivično delo, a takođe i ko se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa ili opštih akata o pravima građana za vreme nezaposlenosti i time nezaposlenom licu uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada.

Većina ljudi koji su aplicirali za posao ne očekuje ni odgovor na konkursnu prijavu

Krivičnopravnu zaštitu uživaju i organi upravljanja, bilo od strane zaposlenih bilo od strane lica koja su smenjena sa funkcija u organima upravljanja, i to u slučaju kada neko, silom,

pretnjom, svesnim kršenjem propisa ili na drugi protivpravan način spreči ili ometa odlučivanje organa upravljanja ili člana organa upravljanja da učestvuje u radu i odlučivanju u tom organu. Takođe, krivično će biti odgovorno i lice koje silom, pretnjom ili na neki drugi protivpravan način spreči ili ometa zaposlene da, u skladu sa zakonom, organizuju štrajk, učestvuju u njemu ili na drugi način ostvaruju pravo na štrajk, ili ako poslodavac ili odgovorno lice otpusti jednog ili više zaposlenih zbog njihovog učešća u štrajku koji je organizovan u skladu sa zakonom ili prema njima primeni druge mere kojima se povređuju njihova prava iz rada.

Iz navedenog proističe da poslodavac ne može da kvalifikuje određenu radnju kao krivično delo na radu ili u vezi sa radom – to je isključiva nadležnost krivičnog suda, a ne parničnog suda u parničnom postupku ocene zakonitosti otkaza, pošto postojanje krivičnog dela ne predstavlja prethodno pitanje kojeg sud rešava u postupku po tužbi za poništaj otkaza ugovora o radu zbog krivičnog dela na radu ili u vezi sa radom. Ova odrednica u skladu je sa načelom presumpcije nevinosti u postupku utvrđivanja krivične odgovornosti.

Pojam krivičnog dela

U krivičnom zakonodavstvu se manje pridaje značaj određivanju opšteg pojam krivičnog dela, tako da najveći broj zakonodavstava ne daje zakonsku definiciju opšteg pojma, već odmah propisuje pojedina krivična dela sa njihovim elementima. Međutim, postoje krivični zakони koji određuju ovaj pojam, a to je slučaj i sa našim Krivičnim zakonikom. Prema njemu krivično delo je ono delo koje je zakonom predviđeno kao krivično delo, koje je protivpravno i koje je skrivljeno. U skladu sa KZ nema krivičnog dela ukoliko je isključena protivpravnost ili krivica, iako postoje sva obeležja krivičnog dela određena zakonom.

Opšti pojam krivičnog dela obuhvata četiri elementa: radnju, predviđenost u zakonu, protivpravnost i krivicu. Delo čoveka kao opšti element u pojmu krivičnog dela se raščlanjuje na: radnju, posledicu i uzročnu vezu. Takođe, objekt i subjekt krivičnog dela su elementi koji se ne unose u opšti pojam krivičnog dela ali su u bliskoj vezi sa nekim od obaveznih elemenata.

Određivanje pojma krivičnog dela predstavlja jedno od najvažnijih pitanja teorije krivičnog prava. Ono ima više teorijski, a manje zakonodavni i praktični značaj. Sa teorijskog aspekta, određivanje pojma krivičnog dela ima višestruki pravni, društveni i kriminalno-politički značaj. Pravni značaj je u tome što se na taj način postavlja opšti zakonski osnov za određivanje pojedinih krivičnih dela, tako što svako pojedino krivično delo treba da bude propisano u skladu sa ovim opštim pojmom. Društveni značaj je u tome što se kroz opšti pojam krivičnog dela određuju uslovi kada se jedno ljudsko ponašanje smatra zabranjenim i kažnjivim i na taj način se postavlja granica između dozvoljenog i nedozvoljenog. Kriminalno-politički značaj određivanja opšteg pojma krivičnog dela je u njegovom razgraničenju od ostalih oblika nedozvoljenih i kažnjivih ponašanja, kao što su privredni prestupi i prekršaji. Četiri elementa koja obuhvata pojam krivičnog dela su: radnja, predviđenost u zakonu, protivpravnost i krivica. Delo čoveka kao opšti element u pojmu krivičnog dela se raščlanjuje na: radnju, posledicu i uzročnu vezu. Takođe, objekt i subjekt

krivičnog dela su elementi koji se ne unose u opšti pojam krivičnog dela ali su u bliskoj vezi sa nekim od obaveznih elemenata.

Odnos radnje i ostala tri elementa odražava se pre svega u tome što je samo ona supstantiv, dok su svi ostali elementi atributi, tj. određuju kakva radnja mora biti da bi predstavljala krivično delo. Radnja krivičnog dela je u tom smislu noseći element, bez obzira što su svi elementi istog značaja i ranga, jer ukoliko nedostaje bilo koji od četiri elementa nema ni krivičnog dela.

Uobičajeno je da se zahteva utvrđivanje postojanja nesumnjive uzročne veze između radnje i posledice da bi krivično delo postojalo. Međutim, to nije slučaj kod svih krivičnih dela. Kod krivičnih dela koja u svom zakonskom opisu nemaju posledicu to pitanje se ne postavlja (npr. davanje lažnog iskaza). Kod onih krivičnih dela kod kojih je posledica sadržana u zakonskom opisu neophodno je izdvojiti i označiti uzrok posledice. Poseban problem predstavlja uzročnost kod krivičnih dela nečinjenja i to naročito nepravih krivičnih dela nečinjenja s obzirom da ona u svom biću uvek sadrže posledicu. Za postojanje tih krivičnih dela potrebno je utvrditi povezanost između propuštanja određene radnje i nastupanja posledice krivičnog dela. Kod ovih krivičnih dela prilikom utvrđivanja uzročnosti postavlja se pitanje šta bi bilo ako bi se preduzela radnja koju je neko lice bilo dužno da preduzme, pa ako se utvrdi da u tom slučaju posledica ne bi nastupila, smatra se da uzročnost postoji. Potrebno je da povezanost između propuštanja i posledice krivičnog dela bude takva da je skoro izvesno da posledica ne bi nastupila da je radnja garanta preduzeta. Da bi neka radnja bila krivično delo ona mora biti zakonom predviđena kao krivično delo tj. moraju biti ostvareni bitni elementi zakonskog opisa krivičnog dela. Predviđenost u zakonu ima svoju formalnu i materijalnu stranu. Formalnu stranu, pored ostvarenosti bitnih elemenata bića krivičnog dela, čine i uslovi kažnjivosti, dok materijalnu stranu čini društvena opasnost. Odsustvo „sluha” domaćeg zakonodavca za promene u svetu rada i potrebe za usklađenom i efikasnom zaštitom radnih prava, odnosno unapređivanjem instrumenata zaštite, pokazuje i izostanak krivičnopravne zaštite uzbunjivača. Praktično gledano, uzbunjivač najpre štiti interese zajednice, koja zauzvrat predviđa mehanizme za njegovu zaštitu koju nastoji da mu pruži.

Radno pravo je grana prava koju čini skup odnosno sistem pravnih normi kojima se uređuje nastanak, sadržina i prestanak radnog odnosa kao i pravni položaj subjekata radnog prava. Radno pravo proučava odnose radnika i poslodavaca kao i principe i pravne institute u vezi sa njima, a takođe proučava i sindikalno organizovanje radnika.

KRIVIČNA DELA PROTIV PRAVA PO OSNOVU RADA prema Krivičnom zakoniku sa domaćom sudskom praksom

Glava šesnaesta KRIVIČNOG ZAKONIKA¹ reguliše KRIVIČNA DELA PROTIV PRAVA PO OSNOVU RADA

¹ ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)

KRIVIČNA DELA PROTIV PRAVA PO OSNOVU RADA regulisana su odredbama od čl 163 do 170

Član 163 -povreda prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja

Ko se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa, kolektivnih ugovora i drugih opštih akata o pravima po osnovu rada i o posebnoj zaštiti na radu omladine, žena i invalida ili o pravima iz socijalnog osiguranja i time drugom uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

Zakonski opis krivičnog dela Povreda prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja iz čl. 163 KZ izraz je opravdane težnje zakonodavca da tim pravima obezbedi opštu a priori zaštitu.

Povreda prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja

Član 163

„Ko se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa, kolektivnih ugovora i drugih opštih akata o pravima po osnovu rada i o posebnoj zaštiti na radu omladine, žena i invalida ili o pravima iz socijalnog osiguranja i time drugom uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada,kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.“

Sa tim ciljem pošli bismo od prava na rad i njegove sadržinske konceptualizacije iz Ustava RS prema kojoj svako ima pravo na poštovanje dostojanstva svoje ličnosti na radu, bezbedne i zdrave uslove rada, potrebnu zaštitu na radu, ograničeno radno vreme, dnevni i nedeljni odmor, plaćeni godišnji odmor, pravičnu naknadu za rad i na pravnu zaštitu za slučaj prestanka radnog odnosa. Krivična zaštita poštovanja dostojanstva ličnosti na radu i zaštite bezbednosti i zdravlja na radu iscrpljena je u nekoliko posebnih krivičnih dela koja predviđa KZ.

„Radnja izvršenja navedenog krivičnog dela se sastoji u “postizanju” da se učiniocu prizna neko pravo iz oblasti socijalnog osiguranja koje učiniocu ne pripada. Ovo se može ostvariti na više načina (simuliranjem ili prouzrokovanjem bolesti, ili prouzrokovanjem bolesti ili nesposobnosti za rad ili na neki drugi protivpravan način (Lazarević, 2006: 482). Kao što vidimo, radnja izvršenja ovog krivičnog dela je postavljena alternativno, kako bi se što veći broj protivpravnih ponašanja u ovoj oblasti sankcionisao. Krivično delo je izvršeno kada je učiniocu priznato neko pravo iz oblasti socijalnog osiguranja koje mu ne pripada. Bitno je da je simuliranjem ili prouzrokovanjem bolesti ili nesposobnosti za rad ili na drugi protivpravan način, postignuto da nadležni organ donese rešenje kojim se određenom licu uopšte ili u većem stepenu priznaje neko pravo iz oblasti socijalnog osiguranja koje mu ne pripada (Jovašević, 2006: 158). Ukoliko ovakvo rešenje nije doneto, nema ni navedenog krivičnog dela. Krivično delo zloupotreba prava iz socijalnog osiguranja predstavlja poseban, specifičan oblik prevare, za čije izvršenje je potreban direktan umišljaj na strani izvršioca (Lazarević, 2006: 483).“²

Povreda prava pri zapošljavanju i za vreme nezaposlenosti

² (Lazarević, 2006: 482). (Jovašević, 2006: 158). (Lazarević, 2006: 483)

Radnja krivičnog dela je nepridržavanje nabrojanih pravnih akata i predviđena je tako da se može izvršiti i činjenjem i nečinjenjem. U prvom slučaju se radi o postupanju protivno pozitivnim propisima, dok je u potonjem reč o neprimenjivanju tih propisa. Relevantan oblik krivice je umišljaj, što proizlazi iz činjenice da je za postojanje krivičnog dela i utvrđivanje krivične odgovornosti neophodno svesno nepridržavanje propisa. Valja imati u vidu da svest o nepridržavanju propisa ipak nije isto što i umišljaj učinioaca, kada je reč o krivičnom delu. Povrede prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja. Taj zaključak izvodimo iz pravila da i posledica krivičnog dela ukoliko je predviđena, kao što je to slučaj kod predmetnog, mora biti obuhvaćena umišljajem učinioaca. Umišljaj potencijalnog izvršioca morao bi da obuhvati i posledicu krivičnog dela – uskraćivanje ili ograničavanje prava. Konačno, svesno nepridržavanje propisa podrazumeva i „nesumnjivost” prava koje se povređuje. Sudska praksa nameće još jednu okolnost koju možemo označiti kao „kvazi uslov kažnjivosti”. Radi se o činjenici da za krivično delo neće odgovarati lice koje krši prava po osnovu rada onda kada ne postoje objektivne mogućnosti da se ona ostvare. Tu se praktično osporava stav da poslodavac koji u dužem vremenskom periodu posluje sa gubicima, nužno ne isplaćuje zaradu zaposlenima kako bi im uskratio ili ograničio prava na zaradu. Da bi se „nepostojanje objektivnih mogućnosti” moglo utvrditi u svakom konkretnom slučaju, potrebno je razviti kriterijume na osnovu kojih bi se vršila procena negativne ekonomske situacije poslodavca, koja je po pravilu izvoriste objektivne nemogućnosti da radnici ostvare svoja prava, pa tako i nepridržavanja propisa od strane poslodavca.

Fleksibilan zakonski opis konkretne inkriminacije ostavlja mogućnost da se utvrdi krivična odgovornost poslodavca koji povređuje prava radnika i onda kada se on objektivno gledano nalazi u negativnoj ekonomskoj situaciji. Poslodavac se i u takvim okolnostima svesno ne pridržava propisa, a njegov umišljaj po pravilu obuhvata uskraćivanje ili ograničavanje prava radnika, s tim da je njegova namera usmerena ka opstanku preduzeća. Zato bi u postojeći zakonski opis trebalo uvesti i nameru, tako da biće dela ostvaruje onaj ko se svesno ne pridržava propisa sa namerom da radniku uskrati ili ograniči određeno pravo.

„Naime, drugostepeni sud je pobijanom odlukom zastupao stav da radnje nezaključivanje ugovora o radu i neisplata ličnog dohotka prema kaznenim odredbama člana 276. Zakona o radu predstavljaju prekršaj, a ne bitno obeležje krivičnog dela iz člana 163. Krivičnog zakonika, a da nepodnošenje obrasca M4 nadležnom fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje ne predstavlja obeležje predmetnog krivičnog dela. Drugostepeni sud je dalje našao da izbegavanje uplaćivanja poreza po odbitku i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje predstavlja bitno obeležje krivičnog dela neuplaćivanje poreza po odbitku iz člana 226. Krivičnog zakonika, a ne krivičnog dela iz člana 163. Krivičnog zakonika (KZ) koje je okrivljenom stavljeno na teret, međutim kako bi prekvalifikacijom krivičnog dela povredio zabranu preinačenja na gore to je preinačio prvostepenu odluku i okrivljenog oslobodio od optužbe, jer se u radnjama okrivljenog ne stiču elementi krivičnog dela povreda prava iz radnog odnosa i prava iz socijalnog osiguranja iz člana 163. KZ.

Krivično delo iz člana 163. Krivičnog zakonika čini onaj ko se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa, kolektivnih ugovora i drugih opštih akata o pravima po osnovu rada i o posebnoj zaštiti na radu omladine, žena i invalida ili o pravima iz socijalnog osiguranja i time drugom uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada.

Radnja ovog krivičnog dela u konkretnom slučaju sastoji se u nepridržavanju zakona i to odredbe člana 31. Zakona o radu, tako što okrivljeni sa oštećenima nije zaključio ugovore o radu na određeno vreme i nije im isplaćivao zaradu, čime im je uskratio prava po osnovu rada koja im pripadaju po zakonu i nije vršio uplatu poreza i doprinosa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje, niti je kod nadležnog Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje podnosio prijave za obavezno osiguranje i M4 obrasce, na koji način je uskratio oštećenima prava iz socijalnog osiguranja, pri čemu je bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje.

Sa teorijskog aspekta ovim krivičnim delom štite se tri grupe prava: prava po osnovu rada, prava koja se odnose na posebnu zaštitu na radu omladine, žena i invalida i prava iz socijalnog osiguranja. Kao izvršilac ovog krivičnog dela može se pojaviti samo lice koje ima određena ovlašćenja da odlučuje o pravima zaposlenih po osnovu rada, odnosno o pravima iz socijalnog osiguranja i mora znati da zaposlenom na osnovu zakona ili drugog opšteg akta pripada određeno pravo, ali mu i pored toga uskraćuje ili ograničava neko pravo, odnosno subjektivna strana ovog krivičnog dela zahteva postojanje umišljaja.

Dakle, u konkretnom slučaju, imajući u vidu da je okrivljeni vlasnik i direktor PD „BB“ DOO ..., pa je samim tim imao ovlašćenja da odlučuje o pravima zaposlenih, odnosno o pravima po osnovu rada i iz socijalnog osiguranja i da je nesumnjivo postupao sa umišljajem, to je propuštanjem da sa oštećenima zaključio ugovore o radu na određeno vreme, neisplaćivanjem zarade, neplaćanjem poreza i doprinosa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje, nepodnošenjem prijave za obavezno osiguranje kod nadležnog Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje i M4 obrazaca uskratio napred navedena prava oštećenima izvršio krivično delo povreda prava iz radnog odnosa i prava iz socijalnog osiguranja iz člana 163. KZ, a radnicima i ne prekršaj kako je to pogrešno zaključio drugostepeni sud.“³

P R E S U D A VRHOVNI KASACIONI SUD Kzz 902/2020. od 20.10.2020. godina

Član 164 KZ

„(1) Ko svesnim kršenjem propisa ili na drugi protivpravan način uskrati ili ograniči pravo građana na slobodno zapošljavanje na teritoriji Srbije pod jednakim uslovima, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa ili opštih akata o pravima građana za vreme nezaposlenosti i time nezaposlenom licu uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada.“

Jednakost građana pred zakonom je jedno od ustavnih načela. Slobodno zapošljavanje na teritoriji Srbije znači pravo čoveka da slobodno odlučuje kojom će se delatnošću baviti i na kom mestu, to je faktički pravo da konkuriše na svako radno mesto za koje smatra da ispunjava uslove. Ovo pravo može biti uskraćeno samo ako za to postoji neki pravni osnov. Radnja krivičnog dela je uskraćivanje ili ograničavanje znači onemogućavanje da se ona

³ P R E S U D A VRHOVNI KASACIONI SUD Kzz 902/2020. od 20.10.2020. godina

ostvaruju u potpunosti Izvršilac dela može biti u načelu svako lice, ali faktički to su ona lica koja na neki način učestvuju u postupku zapošljavanja. Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj. U pogledu st 2 ovog dela je bitno da je bilo svesno nepridržavanje zakonskih propisa ili opštih akata za vreme privremene nezaposlenosti .

Povreda prava na upravljanje

Član 165

„(1) Ko silom, pretnjom, svesnim kršenjem propisa ili na drugi protivpravan način spreči ili ometa odlučivanje organa upravljanja ili člana organa upravljanja da učestvuje u radu i odlučivanju u tom organu,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinilo službeno ili odgovorno lice zloupotrebom položaja ili ovlašćenja,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.“

Prava na upravljanje proizlaze iz Ustava, zakona i drugih propisa, a zasniva se na osnovu rada ili uloženi sredstava. Radnja krivičnog dela je sprečavanje ili ometanje nekoga da kao član organa upravljanja učestvuje u radu i odlučivanju u tom organu. Ovo delo se pojavljuje kao povreda individualnog prava zaposlenog ili nekog drugog lica da kao član ovih organa učestvuje u radu preduzeća ili druge organizacije.

Za postojanje ovog dela potrebno je da se sprečavanje ili ometanje vrši upotrebom sile, pretnji, svesnim kršenjem propisa ili drugi protivpravan način. Delo je svršeno kad je neko lice kao član organa upravljanja ili nekog drugog organa sprečeno ili ometano da učestvuje pri odlučivanju u tom organu. Posledica dela je povreda prava drugog lica. Izvršilac dela može biti svako lice , a za krivicu je potreban umišljaj.

Član 166 i Zloupotreba prava na štrajk i Član 167

Svi zaposleni imaju pravo na štrajk ukoliko poštuju odredbe zakona koji ga reguliše. Pravo na štrajk, njegova zakonitost u smislu organizovanja i ostalih uslova je regulisana Zakonom o štrajku. Međutim regulisani su i odredbama Krivičnog zakonika - Povreda prava na štrajk

Povreda prava na štrajk

Zakonitost štrajka može da zavisi od predmeta odnosno svrhe štrajka, od vremena njegovog trajanja, načina organizovanja ili od ponašanja štrajkača i štrajkačkog odbora. Dopusnjeni ciljevi štrajka mogu biti vezani samo sa predmetom kolektivnog pregovaranja, štrajkači svoje zahteve mogu da usmeravaju ka organima vlasti sa ciljem poboljšanja položaja zaposlenih donošenjem socijalnoekonomskih mera i donošenjem boljih radnih normativnih akata od strane poslodavca. U praksi se dešava da o zakonitosti štrajka odlučuje Nacionalni odbor za radne odnose.

Pored Zakona o štrajku, određena pravna pitanja vezana za štrajk su uređena i Krivičnim zakonikom.

Krivičnim zakonikom se uređuje:

- povreda prava na štrajk,
- zloupotreba prava na štrajk.

Povreda prava na štrajk, prema zakonu postoji kao krivično delo u slučaju da:

- neko silom, pretnjom ili na drugi protivpravan način spreči ili ometa zaposlene da, u skladu sa zakonom, organizuju štrajk, učestvuju u njemu ili na drugi način ostvaruju pravo na štrajk,
- svako ko vrši povredu prava na štrajk kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine,
- kaznene sankcije su predviđene za poslodavca ili odgovorno lice koji otpusti jednog ili više zaposlenih sa posla zbog njihovog učešća u štrajku koji je organizovan u skladu sa zakonom ili prema njima primeni druge mere kojima se povređuju njihova prava iz rada.

Zloupotreba prava na štrajk, prema Krivičnom zakoniku postoji ukoliko:

- neko organizuje ili vodi štrajk suprotno zakonu ili drugim propisima, čime dovede u opasnost život ili zdravlje ljudi ili imovinu većeg obima ili ako su usled toga nastupile druge teške posledice, ukoliko time nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela,
- svako ko vrši zloupotrebu prava na štrajk kazniće se zatvorom do tri godine.

Zajednička karakteristika za povredu prava na štrajk i zloupotrebu prava na štrajk je ta što su to krivična dela po osnovu rada.

Krivično delo povrede prava na štrajk ima sledeće pravne karakteristike:

- štiti zaposlena lica koja stupaju u zakonski štrajk,
- krivične sankcije su usmerena na lica koja sprečavaju ili ometaju zaposlene u štrajku da ga organizuju, učestvuju u njemu i ostvaruju svoja prava putem štrajka,
- radnje izvršenja krivičnog dela su ometanje ili sprečavanje pasivnog subjekta krivičnog dela (najmanje dva lica) da ostvari pravo na štrajk,
- povreda prava na štrajk je i povreda Ustavom zagarantovanog prava na rad.

Krivično delo zloupotrebe prava na štrajk ima sledeće pravne karakteristike:

- obuhvaćeni su slučajevi organizovanja i vođenja nezakonitog štrajka, čime se dovode u opasnost životi i zdravlje ljudi i sigurnost imovine i stvara mogućnost nastajanja teških posledica,
- izvršioci krivičnog dela mogu biti zaposleni koji sa određenom namerom i umišljajem organizuju štrajk koji nije u skladu sa zakonom,

– krivična sankcija za počinioce krivičnog dela je zatvorska kazna.

Najčešći primeri nezakonitih štrajkova (štrajkova koji nisu organizovani u skladu sa zakonom) su politički štrajkovi, koji nemaju za cilj poboljšanje socio-ekonomskog položaja zaposlenih, već su politički instruirani radi ostvarenja nekog političkog ili ideološkog cilja i često su radikalni u merama koje se primenjuju (štrajk glađu).

Iz sudske prakse

„Odredbom člana 179. stav 1. tačka 3. Zakona o radu („Službeni glasnik RS“ br.24/05), propisano je da poslodavac može zaposlenom otkazati ugovor o radu, ako za to postoji opravdani razlog koji se odnosi na radnu sposobnost zaposlenog, njegovoponašanje i potrebe poslodavca i to ako zaposleni ne poštuje radnu disciplinupropisanu aktom poslodavca, odnosno ako je njegovo ponašanje takvo da ne može da nastavi rad kod poslodavca.

Kako iz utvrđenog činjeničnog stanja ne proizlazi da su tužioci svojim radnjama aktivno učestvovali u sprečavanju nekog vozila da uđe u krug preduzeća odnosno da izađe iz njega, da su sprečavali radnike obezbeđenja da otvore kapiju ili usmeravali akciju ili izdavali uputstva ostalim štrajkačima, pravilan je zaključak drugostepenog suda da nisu bili ispunjeni uslovi iz člana 179. stav 1. tačka 3. Zakona o radu. Naime, samo prisustvo tužilaca na mestu okupljanja štrajkača ne može imati za posledicu prestanak radnog odnosa, niti se može raditi o zajedničkom kolektivnom umišljaju učesnika štrajka da blokiraju kapiju, zbog čega je pravilno drugostepeni sud zaključio da tuženi nije dokazao da su tužioci preduzimali nezakonite radnje u smislu pravila iz člana 18. stav 2. Zakona o štrajku.

S obzirom na navedeno, pravilno je drugostepeni sud, primenio materijalno pravo - odredbe člana 179. stav 1. tačka 3. Zakona o radu u vezi sa članom 18. stav 2. Zakona o štrajku, kada je preinačio prvostepenu presudu i poništio kao nezakonita rešenja o otkazu ugovora o radu i tuženog obavezao da tužioce vrati na rad, u skladusa članom 191. stav 1. Zakona o radu“PRESUDA VRHOVNI KASACIONI SUD Rev2 377/2019 od 16.07.2020. godine

Član 168

„Ko simuliranjem ili prouzrokoivanjem bolesti ili nesposobnosti za rad ili na drugi protivpravan način postigne da mu se prizna neko pravo iz socijalnog osiguranja koje mu po zakonu ili drugim propisima ili opštim aktima ne pripada,kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.“

Sistem socijalne zaštite ima za cilj da obezbedi sigurnost svim građanima koji su u stanju socijalne potrebe. Prilikom ostvarivanja prava iz ove oblasti može doći do brojnih zloupotreba. Krivičnopravno posmatrano, u ovom slučaju, posebno je značajno krivično delo čiji zakonski naziv glasi zloupotreba prava iz socijalnog osiguranja. Prema odredbi člana 168. Krivičnog zakonika Republike Srbije⁴, ovo krivično delo vrši onaj ko simuliranjem ili prouzrokoivanjem bolesti ili nesposobnosti za rad ili na drugi protivpravan način postigne da mu se prizna neko pravo iz socijalnog osiguranja koje mu po zakonu ili drugim propisima ili

⁴ („Sl. glasnik RS“, broj 85/2005...35/2019, u daljem tekstu: KZ)

opštim aktima ne pripada. Za ovo krivično delo propisana je novčana kaznom ili kazna zatvora u trajanju do jedne godine.

„Radnja izvršenja navedenog krivičnog dela se sastoji u “postizanju” da se učiniocu prizna neko pravo iz oblasti socijalnog osiguranja koje učiniocu ne pripada. Ovo se može ostvariti na više načina (simuliranjem ili prouzrokovanjem bolesti, ili prouzrokovanjem bolesti ili nesposobnosti za rad ili na neki drugi protiv pravan način (Lazarević, 2006: 482). Kao što vidimo, radnja izvršenja ovog krivičnog dela je postavljena alternativno, kako bi se što veći broj protivpravnih ponašanja u ovoj oblasti sankcionisao. Krivično delo je izvršeno kada je učiniocu priznato neko pravo iz oblasti socijalnog osiguranja koje mu ne pripada. Bitno je da je simuliranjem ili prouzrokovanjem bolesti ili nesposobnosti za rad ili na drugi protivpravan način, postignuto da nadležni organ donese rešenje kojim se određenom licu uopšte ili u većem stepenu priznaje neko pravo iz oblasti socijalnog osiguranja koje mu ne pripada (Jovašević, 2006: 158). Ukoliko ovakvo rešenje nije doneto, nema ni navedenog krivičnog dela. Krivično delo zloupotreba prava iz socijalnog osiguranja predstavlja poseban, specifičan oblik prevare, za čije izvršenje je potreban direktan umišljaj na strani izvršioca (Lazarević, 2006: 483).“⁵

Različite zloupotrebe prava iz oblasti socijalnog osiguranja u mnogome ugrožavaju funkcionisanje sistema socijalne zaštite. Dosledna kontrola priznavanja prava iz socijalnog osiguranja dovodi do smanjenja zloupotreba u ovoj oblasti. Izmene krivičnog zakonodavstva, bi takođe, doprinele ostvarenju ovog cilja. Zbog toga, trebalo bi razmotriti pooštavanje kazni za ovo krivično delo, prilikom nekog od narednih noveliranja krivičnog zakonodavstva u Republici Srbiji. Osnovano je očekivati da bi pooštavanje kazne zatvora za ovo krivično delo predstavljalo odvratajući faktor, koji bi delovao na potencijalne izvršioce u skladu sa principom generalne prevencije.

Nepreduzimanje mera zaštite na radu

Član 169

„(1) Lice odgovorno za preduzimanje mera zaštite na radu koje se svesno ne pridržava zakona ili drugih propisa ili opštih akata o merama zaštite na radu usled čega može nastupiti opasnost za život ili zdravlje zaposlenih,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako izrekne uslovnu osudu, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku postupi po propisima o merama zaštite na radu.“

Ustavom Srbije radnom čoveku je zajamčeno pravo na uslove rada koji obezbeđuju fizički i moralni integritet i sigurnost, a mladi, žene i invalidi uživaju posebnu zaštitu na radu. Cilj ove

zaštite je da se zaposlenima osiguraju uslovi pune sigurnosti rada bez opasnosti za život i zdravlje.

Radnja krivičnog dela je svesno nepridržavanje zakona ili drugih propisa o merama zaštite na radudelo se može izvršiti činjenjem i nečinjenjem. osnovno je da se postupanje odgovornog lica objektivno pojavljuje kao povreda zakona, a uz to je potreban i jedan subjektivni uslov- svest počiniocada postupa suprotno ovim propisima.za krivicu izvršioca potreban je umišljaj.

Odnosi između radnog i krivičnog prava mere se i sagledavaju kao mnogostruki i složeni odnosi Imajući u vidu da je radni odnos društveni odnos uređen pravnim normama koji u sebi sadrži prava i dužnosti radnika i poslodavaca i njihovu međusobnu korelaciju, jasno je da mora postojati sankcija koja će obezbediti ostvarivanje odnosa uređenih pravnom normom. Ostvarivanje uređenih odnosa je, ne samo interes subjekata u određenom odnosu, već je to i opšti interes društvene zajednice – države. Zbog toga se i kaže da sankcija ima opštu svrhu zaštite zajedničkih društvenih odnosa, Sprečavanje ponašanja protivno utvrđenim normama, vaspitni uticaj na počinioce delikata i druge da ne čine deliktno ponašanje, jačanje morala i društvene odgovornosti u cilju obezbeđivanja radne discipline.

Iz Stava Građanskog odeljenja VKS od 12.3.2019. godine

„Kontrolu obračuna i uplate naknade za vreme privremene nezaposlenosti i doprinosa na ove naknade vrši Državna revizorska institucija, a ne Uprava javnih prihoda. U skladu sa odredbama člana 5. Zakona o državnoj revizorskoj instituciji, u nadležnost te institucije ne spada rešavanje pojedinačnih zahteva za ostvarivanje prava, pa ni zahteva korisnika naknade za vreme privremene nezaposlenosti da Nacionalna služba za zapošljavanje uplati doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje na isplaćenu naknadu kao osnovicu za obračun doprinosa.“

Iz svega izloženog proizlazi da je obraćanje sudu u parničnom postupku jedini pravni put koji stoji na raspolaganju korisniku naknade za vreme privremene nezaposlenosti na obavezivanje Nacionalne službe za zapošljavanje da uplati doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje.“⁶

„Efikasna primena norme je sa druge strane, moguća onda kada je ona formulisana na odgovarajući način, što je svojevrsan izazov kada se radi o propisivanju krivičnih dela blanketnog karaktera koja nisu poput onih „mala in se“ isključivi predmet regulisanja krivičnog zakonodavstva. Razmatrano krivično delo je mesto susreta krivičnog i radno-socijalnog zakonodavstva, pa se u nedoumici uvek treba osloniti na ultima ratio prirodu krivičnog prava i specifičan cilj radnog prava kao samostalne grane prava.“⁷

Iz sudske prakse

⁶ .-(Pravni stav usvojen na sednici Građanskog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda održanoj 12.3.2019. godine)

⁷ Aleksandar Stevanović Institut za kriminološka i sociološka istraživanja KRIVIČNO DELO POVREDE PRAVA PO OSNOVU RADA I PRAVA IZ SOCIJALNOG OSIGURANJA:PROBLEMI U PRAKSI I POTREBA ZA NOVELIRANJEM

“Odlučujući o žalbi tužioca, drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu i usvojio zahtev tužioca, sa obrazloženjem da tuženi sa tužiocem pre stupanja na rad nije zaključio ugovor o radu u pisanom obliku, ali da je tužilac zasnovao radni odnos na neodređeno vreme kod tuženog danom stupanja na rad 15.01.2014. godine saglasno članu 32. stav 2. Zakona o radu, sa kojih razloga je utvrdio da je tužilac u radnom odnosu na neodređeno vreme kod tuženog od 15.01.2014. godine, i da mu od tog dana pripadaju sva prava iz radnog odnosa kod tuženog, saglasno članu 43. stav 1. Zakona o radu. Drugostepeni sud je, a suprotno zaključku prvostepenog suda, zaključio da je u pogledu radnog angažovanja tužioca kod tuženog postojala konstantnost u radu od kada je tužilac stupio na rad kod tuženog 15.01.2014. godine, pa sve do 17.10.2017. godine, da je tužilac svaki dan dolazio na rad kod tuženog i obavljao poslove servisera (koji poslovi su iz delatnosti tuženog), u okviru kojih poslova je obavljao i druge poslove koji nisu iz delatnosti tuženog (rad u domaćinstvu zakonskog zastupnika tuženog, košenje trave, vožnja roditelja zakonskog zastupnika tuženog kod doktora i dr.), koje poslove su obavljali i drugi zaposleni kod tuženog, da mu je za obavljanje poslova tuženi svakog meseca isplaćivao osnovnu zaradu u iznosima od 200 evra, odnosno 250 evra. S obzirom da je utvrdio da je tužilac u radnom odnosu na neodređeno vreme kod tuženog od 15.01.2014. godine, drugostepeni sud je obavezao tuženog, kao poslodavca tužioca da za tužioca podnese prijavu za obavezno socijalno osiguranje nadležnim fondovima i službama počev od 15.01.2014. godine, obavezao tuženog za tužioca na utvrđene iznose zarade koje je isplatio tužiocu za period od 15.01.2014. godine do 17.10.2017. godine uplati doprinose za obavezno socijalno osiguranje i da tužiocu naknadi štetu za period od 18.10.2017. godine do 30.11.2018. godine u visini izgubljene zarade i da za tužioca za taj period uplati pripadajuće doprinose za obavezno socijalno osiguranje.

Ovakva odluka drugostepenog suda se ne može prihvatiti kao pravilna, na šta se osnovano ukazuje revizijom tuženog, jer je drugostepeni sud počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 374. stav 1. u vezi člana 394. stav 1. tačka 4. ZPP, s obzirom da je preinačio prvostepenu presudu i drugačije utvrdio činjenično stanje nego što je ono utvrđeno u prvostepenoj presudi, a u vezi zasnivanja radnog odnosa na neodređeno vreme tužioca kod tuženog i drugačije cenio iskaze stranaka, svedoka i druge dokaze, bez otvaranja rasprave u smislu člana 383. ZPP.

Prema oceni Vrhovnog kasacionog suda, s obzirom da je u ovoj parnici prvostepena presuda već jedanput bila ukinuta, drugostepeni sud nije mogao bez zakazivanja rasprave da utvrdi drugačije činjenično stanje od onog koje je utvrđeno u prvostepenoj presudi i da preinači prvostepenu presudu, pri tome drugostepeni sud je drugačije ocenio iskaze stranaka, svedoka i pismene dokaze, zbog čega je pogrešno primenio član 8. ZPP.

S obzirom da drugostepeni sud nije zakazao raspravu, na kojoj bi nakon izvođenja dokaza utvrdio drugačije činjenično stanje od onog koje je utvrdio prvostepeni sud to se pravilnost primene materijalnog prava nije mogla ispitati.

U ponovnom postupku drugostepeni sud će imati u vidu primedbe iz ovog rešenja, te će odlučiti da li je, radi pravilnog i potpunog utvrđenja činjeničnog stanja i drugačije ocene izvedenih dokaza potrebno zakazati raspravu. Republika Srbija”⁸REŠENJE VRHOVNI KASACIONI SUD, Rev2 2817/202128.12.2022. godina

⁸ REŠENJE VRHOVNI KASACIONI SUD, Rev2 2817/202128.12.2022. godina

PRAKSA ESLJP

Presuda ESLJP VAN RAALTE PROTIV HOLANDIJE ⁹

ČINJENICE SLUČAJA Podnosilac predstavke je državljanin Holandije rođen 1924. godine i stanovnik Amstelvena. Nikada nije bio oženjen i nema dece. Poreski inspektor je 1987. godine procenio podnosiocu predstavke porez za 1985. godinu koji je, pored raznih plaćanja za socijalno osiguranje, sadržao i doprinos za dečiju zaštitu. Podnosilac predstavke se žalio na ovu procenu, pozivajući se na Opšti zakon o dečijoj zaštiti, na osnovu kojeg su žene, koje nisu u braku ili nemaju dece, a imaju 45 godina i više, izuzete od obaveze da plaćaju ovaj doprinos. Apelacioni sud u Amsterdamu je odbio njegovu žalbu, nakon čega se on žalio Vrhovnom sudu. Vrhovni sud je decembra 1991. godine takođe odbio njegovu žalbu.

OSNOV DISKRIMINACIJE I OBLAST ISPOLJAVANJA JE na osnovu pola u domenu plaćanja poreza i doprinosa.

ODLUKA SUDA Sud je jednoglasno zaključio da je tužena država Holandija prekršila član 14. Konvencije u vezi sa članom 1. Protokola 1, kojim se svima garantuju prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Sud je naložio da tužena država isplati podnosiocu predstavke 23.271 guldena na ime troškova postupka.

Sud je zauzeo stav da je došlo do razlike u tretmanu na osnovu pola i da ta razlika nije bila opravdana. U to vreme, prema Opštem zakonu o dečijoj zaštiti, od obaveze plaćanja doprinosa za dečiju zaštitu, bile su izuzete žene koje nisu u braku ili nemaju decu, a imaju 45 godina i više. To nije bio slučaj sa muškarcima u istoj situaciji, što nesumnjivo predstavlja različit tretman osoba različitog pola u sličnim situacijama.

Država je negirala da je bilo razlika u tretmanu lica u sličnoj situaciji. Ona je zastupala stanovište da se žena starosti 45 i više godina suštinski razlikuje od muškarca istih godina jer je, iz bioloških razloga, manje verovatno da će biti u stanju da ima decu. Pretpostavljalo se da će ženama koje nemaju dece i za koje postoji velika verovatnoća da ih neće ni imati, plaćanje doprinosa za dečiju zaštitu, biti dodatno emocionalno opterećenje. Sud je međutim, utvrdio da biološki razlozi, koje je u svoju odbranu istakla država, nisu dovoljno jaki razlozi i da razlika u tretmanu nema objektivno i razumno opravdanje.

KOMENTAR PRESUDE

Značaj presude ogleda se u stavu Suda da različit tretman osoba različitog pola u sličnim situacijama, bez objektivnog i razumnog opravdanja, predstavlja diskriminaciju.

Sud je konstatovao da nametanje doprinosa neoženjenom muškarcu bez dece od 45 i više godina, ali ne i neudatim ženama u istoj situaciji i pod istim okolnostima nesumnjivo predstavlja razliku u tretmanu između lica u sličnoj situaciji, koja se zasniva na polu. U ovom

⁹ (Predstavka br. 13580/88)

slučaju Sud nije našao nijedan razlog za opravdanje ove razlike u tretmanu. Prema tome, radi se o kršenju člana 14. Konvencije u vezi sa članom 1. Protokola 1.¹⁰

Presuda ESLJP KARLHAJNC ŠMIT PROTIV NEMAČKE ¹¹

ČINJENICE SLUČAJA Podnosilac predstavke je Karlhajnc Šmit, državljanin Nemačke, koji je rođen 1939. godine. Živeo je u Tetnangu, pokrajina Baden-Virtemberg. Opštinske vlasti su 30. aprila 1982. godine od njega tražile da plati doprinos za vatrogasnu brigadu, a na osnovu Zakona o vatrogasnoj brigadi i opštinske uredbe, po kome su sve odrasle muške osobe u Tetnangu bile u obavezi da plaćaju ovaj doprinos. Podnosilac predstavke smatrao je da je ova odluka suprotna ustavnom principu jednakosti pred zakonom, pa je uložio žalbu. Uprava okruga odbacila je ovu žalbu. Podnosilac predstavke se u avgustu 1982. godine žalio i Upravnom sudu Sigmaringen, koji je odbio njegovu žalbu i zaključio, pozivajući se na sudsku praksu Saveznog ustavnog suda i Upravno-apelacionog suda, da je obaveza za muškarce, a ne i žene, da služe u vatrogasnoj službi ili da plaćaju doprinos, u skladu sa ustavom. Na ovu presudu, podnosilac predstavke se u novembru 1986. godine žalio i Saveznom ustavnom sudu, koji je takođe odbio njegovu žalbu.

OSNOV DISKRIMINACIJE I OBLAST ISPOLJAVANJA

Ukonkretnom predmetu diskriminacija je na osnovu pola, odnosno povreda principa ravnopravnosti polova kroz postojanje obaveze da samo muškarci, a ne i žene, služe u vatrogasnoj brigadi ili da plate doprinos.

ODLUKA SUDA

Sud je ustanovio da je povređen član 14. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji svima garantuje uživanje prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Sud je, takođe, naložio da pokrajina Baden-Virtemberg plati podnosiocu predstavke 620 nemačkih maraka za obeštećenje i troškove. Sud je primetio da neke nemačke pokrajine ne nameću u ovoj oblasti različite obaveze za dva pola, i da čak i u pokrajini Baden-Virtemberg postoji praksa da i žene dobrovoljno služe u vatrogasnoj brigadi. Zato je Sud istakao da ne postoji opravdanje za drugačije tretiranje muškaraca i žena u pogledu služenja u vatrogasnoj brigadi. S obzirom na veliki broj volontera, doprinos i učešće muškaraca se svodilo na plaćanje doprinosu. Tako je finansijski doprinos postao, ne u pravu već u praksi, jedina efikasna dužnost. Imajući u vidu ovo finansijsko opterećenje, Sud je ustanovio da se razlikovanje po

¹⁰

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=van%20%7C%20raalte&sessionid=82692893&skin=hudoc-en>

¹¹ (Predstavka br. 13580/88)

osnovu pola teško može opravdati. Tužena država je s druge strane tvrdila, da je razlika u tretmanu zasnovana na objektivnim i razumnim osnovama. Ona je istakla da je u određivanju obavljanja dužnosti vatrogasaca samo od strane muškaraca, zakonodovac uzeo u obzir specifične zahteve službe vatrogasaca i fizičke i mentalne karakteristike žena.

KOMENTAR PRESUDE

Mada praksa pokazuje da je u većem broju slučajeva žena žrtva diskriminacije na osnovu pola, u ovom slučaju je muškarac bio taj nad kojim je izvršena diskriminacija i time je narušen princip jednakosti prava muškaraca i žena, što je Sud i utvrdio, pozivajući se na povredu člana 14. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.¹²

Literatura :

Aleksandar Stevanović Institut za kriminološka i sociološka istraživanja KRIVIČNO DELO POVREDE PRAVA PO OSNOVU RADA I PRAVA IZ SOCIJALNOG OSIGURANJA:PROBLEMI U PRAKSI I POTREBA ZA NOVELIRANJEM

Jovašević, D. (2006) Leksikon krivičnog prava, Beograd: Službeni glasnik.

Đuričić,M.Kulić,Ž. Radno pravo Beograd, 2012

Lazarević, Lj. (2006) Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije, Beograd: Savremena administracija

Krivični zakonik Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, broj 85/2005...35/2019).

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=van%20%7C%20raalte&sessionid=82692893&skin=hudoc-en>

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=karlheinz&sessionid=82692748&skin=hudoc-en>

12

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=karlheinz&sessionid=82692748&skin=hudoc-en>